

MOČ MEDU

Medonosne čebele so ena najbolj razvitih skupin kožekrilcev. Hranijo se s cvetnim prahom in nektarjem, ki ga nabirajo po cvetovih. Matica kraljica panja, ob ženitvi od več sto snubcev šele po temeljiti selekciji izbere pravega. "Ko se mlada matica izleže, je kajpak še `nedolžna` in neplodna, zato jo čebele priganjajo, da si čim prej izbere snubca, ki jo bo oplodil. Ob toplem sončnem vremenu se požene s številnim spremstvom čebel in vseh trotov iz panja v zračne višave soncu naproti." je med drugim zapisal dober poznavalec čebel in čebelarstva.

Cvetni prah nabirajo s ščetinastimi napravami na nogah, včasih pa tudi na zadku. Skupnost medonosnih čebel je sestavljena iz treh glavnih kast, ki se razlikujejo po obliki telesa, tudi njihove naloge so različne. V panju so plodna samica ali matica, sterilne samice delavke in v določenem letnem času tudi plodni samci troti, katerih edina naloga je, da oplodijo samice.

Čeprav so na različnih koncih sveta različne čebelje pasme, imajo vse skupno lastnost: nabirajo med, koristijo pa čedalje bolj zastrupljenemu okolju, ker so opráševalke žužkocvetnic. V času černobilske katastrofe so nekateri verjeli, da edino v medu ni sledov radioaktivnega žarčenja, kar kaže na to, da so ljudje že od nekdaj verovali, da čebela varuje človeka pred boleznijo in drugimi nesrečami.

Čebela je prav zaradi tega sladkega pridelka in njegove vloge v zdravilstvu človekova znanka že od pradavnine. Iz davnih časov so se ohranile poslikave jamskega človeka, ko ropajo čebelja gnezda. Še danes v stenah Himalaje v Nepalju tamkajšnji prebivalci ropajo čebelja gnezda čebel velikank, tako da se po pletenih lestvah spuščajo preko skalnih previsov.

V številnih civilizacijah je čebela prevzela vlogo poslanke, ki vzdržuje zvezo med ljudmi in bogovi. Dolgo so dopuščali samo verjetnost, da so med poznali že stari Egipčani, dokler niso odkrili papirusov, starih več kot tri tisoč let, ki opisujejo vrsto zdravil iz medu. Egipčanom so čebele pomenile rojstvo in zgled za marljivost, čistost, harmonično življenje in najvišji položaj. Gojili so jih v lončenih valjih, ki so jih zlagali enega na drugega. Ta način se je ponekod v odmaknjenih in zaostalih krajih severne Afrike ohranil vse do danes. Stari Grki so kot znani sladokusci radi jedli ponvičnike, scvrte v medu. Revnejši meščani in delavci so jedli ječmenovo kašo, sladkano z medom. Med so imeli tudi za slajenje nekaterih drugih jedi. Naravoslovec Plinij Plinij je priporočal tudi vosek, ki pomiri in ogreje ter pomaga obnavljati telo. Leta 50 po n. št. je zapisal: "Način uporabe medu je nešteto, če pomislimo na vse mešanice, ki jih vsebujejo. Ima lastnost da preprečuje trohnenje, ker je blag in ni oster, saj je čisto drugačen od soli. Z uspehom ga uporabljajo za boleznijo grla, mandeljnov, angino in vsako ustno nego, pa tudi takrat, ko je zaradi vročine jezik suh..."

Perzijski zdravnik Avicena je pisal o vosku kot temeljni sestavini hladilnih in vročih obkladkov. Propolis so dobro poznali že Inki, še preden so Španci okoli leta 1600 zavzeli njihovo deželo. Uporabljali so ga pri infekcijah, ki jih je spremljala vročica. Tudi za Slovence je postala čebela simbol varčnosti in modrosti, nimamo pa tako starih zapisov, kot jih imajo že omenjena stara ljudstva. Kakor lahko sklepamo iz starih bavarskih zapisov, so bili Slovenci že zelo dober čebelarji. Že to, da so čebelarili s svojo čebeljo pasmo - sivko, imenovano tudi kranjsko, ki se je razlikovala od čebel naših sosedov, pomeni, da so jo prinesli s seboj, ko so jo prišli v novo deželo.

Ko so slovenski predniki današnjih Slovencev prodrli do Furlanske nižine, Aniče in Travnje, Jadrana in Blatnega jezera, na zahodu pa so postali sosedje Bavarcev, in je tesna zveza z njimi in pozneje z Franki zelo vplivala na njihovo življenje, so prinesli s seboj tudi izkušnje in ljubezen do čebelarjenja. Tam, od koder so prišli, je bilo po velikih lipovih gozdovih nešteto divjih čebeljih rojev, pri katerih so iskali medu. Ko so začeli gozdove izsekovati, so v njihovi bližini gojili čebele in preskrbovali zahodne dežele z medom in voskom; Germani in Huni so torej pri Slovanih spoznali sladko medico.

Po mnenju J. V. Valvasorja, ki je "povsod po vsej deželi sam prehodil vse hribe in doline, po vsem kar najbolj natanko izpraševal, nato še vse pregledal", so Slovenci v novi domovini, v lipovih gozdovih, ki so bili kakor nalašč primerni za gozdno čebelarstvo, nadaljevali so čebelarstvom in kmalu zasloveli tudi v

širši Evropi, zlasti na Bavarskem. Duhovnik in raziskovalec Anton Kreml je v knjigi Dogodivščine štajerske zemlje (1848) med drugim zapisal: "...oni so vedeli železo kopati ino vdelati, ter njega meče inu druge orožja si napraviti, znali so pivo delati, med kuhati, ladje (plavke) napraviti, mesariti, vunu presti inu tkati, šivati, cegel delati, zidati, voze napraviti itd."

Kreml je v raziskovalni vznesenosti celo ugibal, če niso bili Slovenci – Veneti nemara sploh prvi prebivalci na naših tleh. Povsem je zavrgel o naselitvi Slovencev v prvi polovici 7. stoletja našega štetja.

Na ljubljanski tržnici v enem dnevu več kot 400 ton medu

Zgodovinar dr. Josip Gruden je v obsežni knjigi Zgodovina slovenskega naroda (1910) črpal podatke o čebelarstvu na Slovenskem v srednjem veku iz urbarjev, ki so mu ponujali zanimive podatke o čebelarstvu. Žički kartuzijani so dobivali iz županije Laško 19 vrčev medu na Leto, v mariborski županiji pa so znašale letne služnosti medu nad 150 vrčev ali loncev. V ptujski okolici je bilo precej vasi, ki niso pridelovale nič žila, prav malo živine, a veliko medu, da je njegova vrednost daleč presegala vse droge služnosti. Najboljši čebelarji pašniki takrat niso bile ajdove njive, pač pa z vresjem pokrito gorsko pobočje ali nižava. Tudi cerkve in samostani, ki so potrebovali mnogo voska za svoje potrebe, so uspešno pospeševali čebelarstvo. Čebelarji so morali dajati fevdalni gosposki, med katero je sodila tudi cerkev, davščino tudi v medu in vosku.

Naši predniki so s pomočjo preprostih orodij iz voska delali domače sveče. Potrošnja je bila velika, med drugim tudi zato, ker je katoliška liturgija še do nedavnega zahtevala, da morajo biti velikonočna sveča in dve sveči na oltarju iz čistega voska. Zelo razvito je bilo čebelarstvo v naših krajih v 18. stoletju, ko je bil med edino sladilo. V letih 1753-54 so na ljubljanski cesarski tehtnici stehtali 332,6 tone medu, 1776. leta pa kar 418,6 tone, kar pomeni, da je takrat na ljubljansko tržnico v enem dnevu prišlo toliko medu kot sedaj v četrtini leta. Viri poročajo, da je bil stehtan med domači pridelek, saj ga takrat niso uvažali, ampak na veliko izvažali.

Tudi cesarica Marija Terezija je posvečala veliko skrb čebeloreji, kot so takrat rekli čebelarstvu, ker si je od njega obetala večje dohodke za državo. Na Dunaju so ustanovili posebno šolo, ki je imela svoje prostore najprej v Meidlingu, nato v Augartu. Na njej je bil leta 1770 znameniti slovenski čebelar Anton Janša prvi (cesarsko-kraljevi) učitelj. Po Grudnu je Janša uvedel nekatera nova načela, ki so se dobro obnesla. Predvsem je poudarjal, da ne gre čebel moriti, kakor je bila dotlej navada, ampak jih hraniti in množiti. Enako je Evropi priporočal "kranjski običaj", da se čebele v poznem poletju vozijo na pašo na ajdova polja, kar v Spodnji Avstriji še ni bila navada. Izvirne so njegove ugotovitve da poleti matica na parjenje peti ali šesti dan po rojstvu, da se pari med enajsto in štirinajsto uro ipd. Prvi je tudi učil, da je mogoče rojenje preprečevati z večanjem prostora in z izrezovanjem trotovine vsakih štirinajst dni. Izdelal je dve vrsti matičnic, postopek za dodajanje matic iznašel vršo oziroma napravo za prestrezanje rojev. Njegov nakladni panj v modernizirani obliki se v Sloveniji znova uvaja. Leta 1771 je napisal knjigo Popolno podučenje za vse čebelarje, ki pa je žal izšla le v nemščini. Slovenci imamo še nekaj mož, ki so v preteklosti veliko prispevali k napredku slovenskega in evropskega čebelarstva: P. P. Glavar, Matija Furlan, J. Goličnik in drugi. Pavel Glavar je prvi napisal dopolnjeni prevod Janševe knjige, a je žal ostal v rokopisu. Leta 1792 jo je končno prevedel župnik in čebelar Janez Goličnik; po njegovi zaslugi smo Slovenci dobili prvo knjigo o čebelarstvu. Ta knjiga je bila dolgo edino slovensko tiskano delo o čebelarstvu in je veliko pripomogla k širjenju umnega čebelarjenja v tistem času. V uvodu je Goličnik navedel, kakšne koristi bodo imeli čebelarji, če v jeseni ne bodo pomorili čebeljih družin, temveč jih bodo ohranili za naslednje leto.

Dunajska vlada je leta 1768 poslala vsem kmetijskim družinam v presojo predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah. Peter Pavel Glavar (1721-1784), tedanji lanšperški gospod, je to izkoristil in vladi predlagal, da bi bilo potrebno izdelati ustrezne predpise, ki bi pospeševali čebelarstvo. Vlada na Dunaju je njegov predlog sprejela in leta 1775 izdala Čebelarški patent, za tedanje čase najspodobnejši čebelarški zakon. Čebelarstvo so oprostili desetine, za prevoz čebel na pašo niso smeli pobirati cestnine oziroma mostnine, čebelarstvo je bilo oproščeno vsakega davka itd.

Patent je izrecno prepovedal moriti čebele drugih čebelarjev, tatvine čebel pa je obravnaval kot hudodelstvo. Priložena je bila še instrukcija za čebelarske mojstre. Med drugim je naročala, da morajo mojstri poučevati čebelarje "po preizkušeni osnovni načeli prvega čebelarskega učitelja Antona Janše". Janši je bila s tem izkazana posebna čast, ki pa je ni doživel, ker je dve leti prej umrl.

Večji napredek v čebelarstvu je bil dosežen, ko je bil sredi 19. stoletja izumljen panj s premakljivim satjem, ki je omogočal odzemanje in zamenjavo satja. Iznajdba točila za med, ki s centrifugalno silo povzroči, da med izteče iz medenih satov, le če pospešila prehod na nov način čebelarjenja. Leta 1857 je Mehringu uspelo izdelati model, s katerim je v voščeno ploščo odtisnil dna in robove čebeljih celic. Tako je nastala satnica, ki je omogočila, da so čebele gradile ravno satje v lesenih satnikih - okvirčkih. Ko pa se je leta 1877 pojavila še matična rešetka, so bili izpolnjeni vsi pogoji za moderen način čebelarjenja, kakršnega poznamo še danes. Matična rešetka je namreč omogočila, da so čebelarji delili panj na medišče in plodišče. Ker matica ne more čez rešetko, je zalegala pod njo, zato se ta del imenuje plodišče. Nad rešetko pa je bilo samo medeno satje za med, ki so ga prinesle čebele delavke; te pa lahko prehajajo čez odprtine matične rešetke. Te iznajdbe so ustvarile pravo iznajditeljsko mrzlico med čebelarji, ki se je ohranila vse do današnjih dni. Pričeli so predelovati stare panje in izdelovati nove, v katere so vgrajevali premično satje različnih velikosti, satnice in matično rešetko. Leta 1873 so ustanovili Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, ki je istega leta pričelo izdajati prvi slovenski strokovni čebelarski časopis Slovenske čebele.

Čebelarji so postali izvozniki

Slovenski čebelar je sicer še dolgo čebelaril v priljubljenih "kranjičih", vendar si je enostavnejši in predvsem donosnejši način čebelarjenja postopoma utiral pot tudi k nam. inženir Polde škafar je v Savinjskem zborniku iz leta 1974 pojasnil, zakaj smo tudi Slovenci polagoma opuščali kranjiče, katerih pradomovina so prav naši kraji. Ko je v začetku 20. stoletja trgovina s čebelami začela pojemati, so se tudi pri nas razširili razni tipi panjev, zlasti tako imenovani AŽ (Anton Žnidaršič) panj, nato pa še nakladni panj. Prednost slednjega je predvsem v enostavnejšem in hitrejšem upravljanju, kar je v današnji tekmi s časom velika prednost. Nakladni panj je tudi bolj pripraven za pridobivanje ostalih čebeljih proizvodov.

V drugi polovici 19. stoletja so iz naših krajev začeli pošiljati v svet čebelje roje. Mihael Ambrožič, posestnik in čebelar v Mojstrani pri Dobjem je leta 1872 začel na veliko trgovati s čebelami. Prav njegova trgovina je kmalu prevzela vodstvo. Novi trgovci so rasli kot gobe po dežju. Leta 1906 je bito na Kranjskem že 21 trgovcev s čebelami, ki so pošiljali roje na vse strani. Svetovna vojna je trgovino zaustavila; po njej pa se zlepa ni razmahnila.

Trgovina s čebelami je gospodarsko krepila slovensko podeželje, v svet je prodrli terminološki pojem kranjska čebela. Trgovino s čebelami so dopolnjevali čebelarski sejmi (Kranj, Studenec blizu Iga, Ljubljana). V Kranju so bili vsako leto 1. in 4. avgusta. Glavni sejem je bil 10. avgusta v vasi Studenec, manjši pa 8. septembra panje so dovažali in prinašali iz Želimljega, z Golega, iz Lašč, iz Roba, iz Ribnice, z Rakitne, z Blok, največ pa iz Loža. Zadnji sejem je bil leta 1905.

Gospodarski pomen čebelarstva

Kar nekaj desetletij je bilo treba čakati, preden je nekdanje čebelarske sejme zamenjal Radovljiški čebelarski muzej, ki ga je leta 1957 ustanovila glavna združena zveza Slovenije. V njem je prikazano življenje čebel razstavljeni so različni panji, zbirka poslikanih panjskih končnic, čebelarsko orodje, prikazani so tudi medicinska obrt in uporaba čebeljih pridelkov v zdravilstvu ter podoba najzaslužnejših slovenskih čebelarjev. V Sloveniji je sedaj okoli 10000 čebelarjev in 150.000 panjev, pridelajo pa okoli 800 do 1000 ton medu na leto. Pridelujejo tudi vosek, cvetni prah, matični mleček in še več drugih medarskih proizvodov. Čebelarji imajo svoje strokovno združenje Zvezo čebelarskih društev Slovenije, ki izdaja revijo Slovenski čebelar.

Najbolj zna pri nas je gozdni med - hojev in smrekov. Dognano je, da vsebujeta tudi desetkrat več baktericidnih snovi kot druge vrste medu, zato sta v svetu najbolj cenjena. Pridobivamo še akacijev, kostanjev, lipov, cvetlični in še razne druge vrste medu.

Med ne prinaša samo neposrednih gospodarskih koristi. Inženir Polde Škafar je v že omenjeni publikaciji opozoril, da je premalo cenjeno delo čebel kot opravevalk sadnega drevja in drugih rastlin. Brez čebel bi mnoge kulturne rastlinske vrste izumrle.

Čebelji pridelki in njihova uporaba

Največ podatkov o čebeljih pridelkih in njihovi uporabi najdemo v knjigi Moč medu (Založbe Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva Ljubljana 1974). Med razvrščamo po tem, kako ga pridobivamo. Ločimo med, ki ga dobimo z izcejanjem iz satja - izceden med; med, ki ga stiskamo iz satja s pritiskom - stiskani med; in med, ki ga centrifugiramo - centrifugirani ali točeni med. Različne vrste medu so dobile imena po rastlinah, na katerih nabirajo čebele medičino oziroma sladke sokove. Pri nas so akacija, lipa, žajbelj, kostanj, smreka, hoja, ajda in druge. Vsaka posamezna vrsta se od drugih razlikuje po barvi, okusu in še po kakšni lastnosti. Vrste medu ločimo tudi po vonju. Nekatere imajo zelo nežen, prijeten vonj, druge pa manj prijetnega, na primer med s tobačne rastline. Med je živilo z veliko energetsko vrednostjo, saj vsebuje veliko sladkorjev in dekstrinov, ki so glavni nosilci energije. Prednost medu pred drugimi sladkorji je v njegovi sestavi. Toliko energije daje, da bi lahko z enim kilogramom medu pokrili dnevno potrebo medu pri odraslem človeku. Uživanje medu omogoča tudi temeljitejše izkoriščanje in vsrkavanje nekaterih rudninskih snovi ter vitaminov. Dokazano je, da med ugodno vpliva na razvojni stadij otroka, zato ga priporočajo nosečnicam in doječim materam. Ker ima blago odvajalno delovanje, ga priporočajo otrokom in dojenčkom, ki imajo probleme z rednim odvajanjem. posebnost primeren je za ljudi pri fizičnih naporih, kjer je treba hitro nadomestiti izgubljeno energijo, predvsem pri rekreacijskem in vrhunskem športu.

Z uživanjem cvetnega prahu lahko v organizem vnašamo precejšnje količine beljakovin oziroma aminokislin, kar je za normalno funkcioniranje nujno. Velika vrednost cvetnega prahu izvira tudi iz velikega števila vitaminov in mineralnih snovi v njegovi sestavi. Na mednarodnem čebelarskem kongresu v Københavnu leta 1945 so znanstveniki objavili ugotovitev, da žlička cvetnega prahu na dan okrepi obrambne sposobnosti organizma, zviša telesno težo ter izboljša tek ima prebavo. Matični mleček je zaradi svojih fiziološko aktivnih sestavin zelo primeren za prehrano, njegov pomen z vidika humane medicine pa je še pomembnejši. To velja tudi za propolis, ki na podlagi uporabe v ljudski medicini ter dognanj sodobne znanosti zavzema vidno mesto v kozmetiki in v preventivni medicini. Tudi uporaba čebeljega voska je vsestranska; rumeni vosek v glavnem uporabljajo v kemijski industriji za razne paste, medtem ko uporabljajo belega predvsem v farmaciji in v kozmetiki.

Panjske končnice

Nekako v tem času je bilo med čebelarji zelo udomačeno poslikovanje panjskih končnic. Čebelarji so namreč prednjo steno panja kranjiča imenovali končnica ali tudi čelnica. S slikami so označevali posamezne panje, da so jih lažje ločili med seboj. Tudi mlade matice so lažje našle svoj panj, ko so se vračale z ženitvovanjskega poleta. Matice se s trot namreč pari v zraku, kar je prvi ugotovil naš Anton Janša Seveda pa je bil Poslikan čebelnjak tudi mnogo lepši in mikavnejši; to je bilo pomembno, ker so nekoč čebelarji veliko časa presedeli pred panji in predvsem v rojilni dobi čakali na roje, da jim niso ušli predaleč.

Doslej najstarejša sanjska končnica izvira iz leta 1758; hranijo Čebelarski muzej v Radovljici. Po letu 1880 je začelo poslikavanje panjskih končnic počasi zamirati. Vzrok so bili novejši tipi panjev in velik izvoz kranjičev v dežele srednje in zahodne Evrope ter v čezmorske dežele. Ker panji niso ostali več samo v čebelnjaku, ampak so z njimi kupčevali, jih seveda niso več poslikavali.

Vera, šege in vraževerje

Če sledimo avtorjem knjige Moč medu zvemo, da imajo čebele in čebelarji tudi svoja zaščitnika sv. Ambroža in sv. Joba. Sv. Ambrož naj bi bil tisti, ki je čebelam ukazal, kdaj morajo rojiti, kdaj mora novi rod iz panja, saj bi po ljudskem prepričanju prevelika družina preveč lenarila. Sv. Job je pogosto upodobljen na panjskih končnicah, ko sedi na gnoju. Pripoved namreč Pravi, da je imel zelo hudo ženo, ki ga je za kazen večkrat poslala sedet na gnoj.

Za sv. Gala pa pravijo v Poljanski dolini, da je nekoč ukradel panj s čebelami, kar so imeli takrat za hud greh. O tem pripoveduje pesem:

*Svet Gov je čebele krov,
pa so ga v sod zabiv,
pa po breg zavaliv.
Ko je v grapo Perletu,
Se je sod razletu.*

Ponekod je bila čebelja tatvina hud in velik greh. V Motniku so rekli čebeljemu tatu "zrel tat". Drugje spet pa so čebele dobro uspevale le, če je bil v čebelnjaku en kupljen, en podarjen in en ukraden panj.

Sicer pa je ljudstvo menilo, da se čebele ne rede nevoščljive mu človeku, da po smrti starega gospodarja "bčele" ne uspevajo več. Čebelam je bilo treba včasih naznaniti smrt gospodarja in jih tako rešiti pred poginom. Dobile so tudi posebno (okrasno) butaro, ki naj bi s posebnimi močmi dobrodejno vplivala na čebelji zarod. Polagali so jo k čebelnjakom.

V lendavski okolici so na "sveti post" (dan pred božičem) lovili po sobi muhe; verjeli so namreč, da bo tisti, ki bo ujel muho, poleti ujel čebelji roj. V Št. Juriju pod Kumom so spustili na pomlad prvega ujetega metulja skozi rokav suknjiča. Komur je to uspelo, je poleti ujel čebelji roj.

Da belokranjskemu čebelarju roj ne bi ušel, je moral čebelar na veliko noč dati v butaro mladiko robide, ki je z vršičkom rasla k tlom in tako naredila naraven lok. Po blagoslovu so to mladiko položili pod panje, zato ni mogel uiti ven niti en roj. Belokranjski čebelar je obvaroval čebele pred uroki tudi tako, da je iz izpihianih jajc (jajce naj bi tudi imelo nadnaravne moči) naredil rožnemu vencu podoben venec, ki ga je položil k čebelnjaku. V teh krajih so čebele dobro napredovale, če so imeli pri hiši belo lilijo, ki je od hiše odganjala čarovnice, Bela lilija je spomin na rožo peruniko; v njej vidimo bogu Perune posvečen cvet ki naj bi imel povsod po deželi zdravilno moč.

Kdor je hotel poslati svoje čebele na rop, jih je moral upijaniti z rumom ali s češnjevo vodo (najbrž žganjem).

Ponekod so nekateri čebelarji še v 19. stoletju poskušali z maslom, raztopljenim v alkoholu, pripraviti svoje čebele, da bi šle na rop v tuje čebelnjake. Moč čebeljega pika so ocenjevali (na primer v Horjulu) lakote; devet čebel za eno oso, devet os za enega sršena, devet sršenov za enega gada.

In kaj pravijo znanstveniki ?

V enciklopediji o zdravju smo zasledili podatek, da je bakteriolog na fakulteti v Koloradu v ZDA W. G. Sacht v med vcepil klice človeku nevarnih bolezni, vcepljene klice so poginile v nekaj urah. Dr. Zold je leta 1949 kulturi bacilov, ki povzročajo davico dodal sveži med in ugotovil, da je neka snov v njem ovirala razvoj bolezenskih klic in spremenila nekatere njihove lastnosti. Znani londonski ginekološki kirurg Bulman je pri svojih operacijah uporabljal med Dognal je namreč, da ta hitreje celi rane in pospešuje rast ter granulacijo tkiva kot nekatera druga mazila.

Znani ameriški zdravnik D. C. Jarvis je preveril In potrdil resničnost napotkov v ljudski medicini v Vermontu, ki je pri nahodu vnetju čelnih votlin in senski mrzlici priporočala med s satovjem. Tudi specialist za alergične bolezni dr. William G. Peterson iz Oklahome v ZDA je na podlagi izkušenj pri približno 2200 pacientih ugotovil, da lahko z medom pri precejšnjem odstotku alergičnih bolezni dosežemo izboljšanje. Med mora biti povsem naraven, ne sme biti segret, pa tudi filtriran ne. Po navodilih omenjenega zdravnika naj bi pacienti trikrat na dan žvečili po eno žličko z medom prepojenega satja.

Na otroški kliniki v Čikagu so na desetih zdravih dojenčkih preučevali učinek medu v prvih šestih mesecih njihovega življenja. Delovanje medu so primerjali z delovanjem koruznega sirupa. Dojenčki so med zelo dobro prenesli, do driske ni prišlo. Kardiologi priporočajo med pri pomanjkljivi prekrvavitvi srca, Povezani ali nepovezani z angino pectoris pri vnetju srčne mišice, Pri raznovrstnih motnjah ritma, pri poškodovani srčni mišici po prebolelih kužnih boleznih, pri vseh oblikah previsokega krvnega pritiska, pri zdravljenju z digitalisom. pri pripravah na večje operativne posege pri bolnikih z ogroženim krvnim obtokom.

Štefan Kocijančič

Viri: Moč medu, Založba Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva, Ljubljana 1984
Janez Mihelič Pavlihova pratika 1993
Inž Polde Škafar, savinjski zbornik, Žalec 1974
Zdravje in bogastvo, Sodobna ilustrirana enciklopedija, MK, Ljubljana 1968
Živali, Svetovna enciklopedija MK Ljubljana 1986
Enciklopedija Slovenije